

03039, г. Киев, ул. Голосиивская, 14, кв. 13
e-mail: lastov@ukr.net

DATA ON AUTHOR

Lastovska Oksana L., Candidate of Historical Sciences, senior researcher
National Reserve «Sophia Kyivska», Kyiv, Ukraine
Kyiv, Holosiivska st. 14, app. 13, 03039
e-mail: lastov@ukr.net

УДК 94 (477)«18/19»:061.22

ОБЩЕСТВО СВЯТОГО ВАСИЛИЯ ВЕЛИКОГО І КНИГОТОРГІВЛЯ В АВСТРО-УГОРСЬКІЙ ІМПЕРІЇ В КІНЦІ ХІХ ст.

Світлик Н. М.

Процеси культурних і етнічних взаємовпливів на теренах Австро-Угорської імперії в ХІХ – на початку ХХ ст. були тісно пов'язані з книготорговельними потоками. Освітня та культурна діяльність, як і книготоргівля, зосереджувались навколо кількох товариств і редакцій тогочасних видань. Одним із передових товариств Ужгорода другої половини ХІХ ст. було Общество святого Василя Великого, створене духовною та частково світською інтелігенцією Закарпаття.

Мета статті – дослідити історію товариства й окреслити його роль у книготорговельних потоках обабіч Карпат у другій половині ХІХ ст. У публікації трактується історія заснування та діяльності цієї організації, її місце в суспільно-політичному та культурному житті українського населення Австро-Угорської імперії. Автором подається інформація стосовно характеру та суті діяльності цієї організації, її фінансового та матеріального становища, культурного рівня. Звернуто увагу на ставлення влади до роботи товариства та його членів. Окреслено співпрацю товариства з іншими подібними організаціями в Австро-Угорській імперії, як от, наприклад, Ставропігійським інститутом у Львові. У статті вводяться до наукового обігу нові архівні матеріали, що стосуються проблеми культурної співпраці зазначених товариств. У першу чергу мова йде про укладений договір між Ставропігією і Обществом св. Василя Великого, присвячений

організації процесу продажу церковної і світської літератури. Аналізується також епістолярне спілкування між керівництвом товариств.

Ключові слова: Ставропігійський інститут, епістолярна спадщина, Галичина, Закарпаття, книготоргівля, русофіли, народовці.

ОБЩЕСТВО СВЯТОГО ВАСИЛИЯ ВЕЛИКОГО И КНИГОТОРГОВЛЯ В АСТРО-ВЕНГЕРСКОЙ ИМПЕРИИ В КОНЦЕ XIX в.

Свитлык Н. М.

Процессы культурных и этнических взаимовлияний на территории Австро-Венгерской империи в XIX – начале XX в. были тесно связаны с книготорговыми потоками. Образовательная и культурная деятельность, как и книготорговля, сосредоточены были вокруг нескольких обществ и редакций тогдашних изданий. Одним из передовых обществ Ужгорода второй половины XIX в. было Общество святого Василия Великого, созданное духовной и частично светской интеллигенцией Закарпатья.

Цель статьи – исследовать историю общества и определить его роль в книготорговых потоках вдоль Карпат во второй половине XIX в. В публикации трактуется история основания и деятельности этой организации, ее место в общественно-политической и культурной жизни украинского населения Австро-Венгерской империи. Автором подается информация о характере и сути деятельности этой организации, ее финансовом и материальном положении, культурном уровне. Обращено внимание на отношение власти к работе общества и его членов. Определены сотрудничество общества с другими подобными организациями в Австро-Венгерской империи, как, например, Ставропігійським інститутом во Львові. В статье вводятся в научный оборот новые архивные материалы, касающиеся проблемы культурного сотрудничества указанных обществ. В первую очередь речь идет о заключенном договоре между Ставропігією и Обществом св. Василия Великого, посвященном организации процесса продажи церковной и светской литературы. Анализируется также эпистолярное общение между руководством обществ.

Ключевые слова: Ставропігійський інститут, епістолярне насліддя, Галичина, Закарпаття, книготорговля, русофіли, народники.

THE SOCIETY OF ST. BASIL THE GREAT AND THE BOOK TRADE IN THE AUSTRO-HUNGARIAN EMPIRE IN XIX CENTURY

Svitlyk N. M.

The article is devoted to the problem of regional cultural relationships between individuals and institutions – namely Stavropigiysky Institute in Lviv and Society of St. Basil the Great in Uzhgorod. In the article treated the story of the establishment and activity of these organizations, their place in social, political and cultural life of the Ukrainian people in Austro-Hungarian Empire. The author provides information regarding the nature and essence of activities of these organizations, their financial and material conditions, cultural level. Attention is paid to the attitude of the authorities to the societies in general and their members personally. The article introduces into scientific circulation new archival materials relating to issues of cultural cooperation between mentioned societies. First of all it is the concluded agreement between Stavropigiyskiy Institute and Society of St. Basil the Great, dedicated to sales process of church and secular literature. Also analyzed epistolary communication between superiors of the societies.

Keywords: *Stavropigiyskiy Institute, epistolary heritage, Galicia, Transcarpathia, Hungarian Rus', russophiles, populists.*

Постановка проблеми. На тлі соціально-економічних потрясінь в Україні як ніколи актуальними стають проблеми вивчення культурної, етнічної та міжрегіональної співпраці, адже історичний дискурс у багатовікові традиції соціально-економічного та культурного єднання українських земель нагадує нам і сьогодні, наскільки міцними є зв'язки регіонів країни. Оцінити один із аспектів міжрегіонального культурного єднання пропонується в даній публікації. **Мета статті** – подати ґрунтовну інформацію з історії і діяльності Общества св. Василя Великого в Ужгороді, охарактеризувати характер і структурну складову цієї організації, а також подати малодосліджену інформацію щодо культурної співпраці у сфері книготоргівлі обабіч Карпат. Дана інституція в другій половині XIX ст. була осередком культурного та, певною мірою, соціально-політичного життя західного українського регіону, що входив до складу Австро-Угорської імперії.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній історіографії вже склалася певна традиція аналізу культурної діяльності цього товариства, не позбавлена, на жаль, певних недоліків, перебільшень, а часто й відвертих міфів. Писати історію й оцінювати діяльність товариства почали самі його члени в щорічних звітах, які друкувалися на сторінках «Місяцесловів». Одну з перших узагальнюючих праць з історії Общества св. Василя Великого подав І. Кондратович [6]. Писав про товариство й А. Волошин, який став його членом наприкінці XIX ст. [1]. Ґрунтовну інформацію щодо створення і діяльності товариства запропонував Ю. Гаджега [2].

Виклад основного матеріалу. Культурна взаємодія між різними етнічними групами на Закарпатті та співпраця з однодумцями з Галичини становила значну роль у процесі національного відродження. Однією з місцевих організацій, яка взяла на себе репрезентативну роль у процесі культурного пробудження на Закарпатті, стало Общество святого Василя Великого. Воно було створено місцевою греко-католицькою інтелігенцією заради освітнього і культурного розвитку краян. Як зазначалося в одному з протоколів засідання Общества: «Общество св. Василя Великого есть единственным просветительным братством Угорских русинов. Основано в 1864 году и целью имеет: просвещати, научати народь угоруский, распространяти богобойное просвещение и симь путем улучшить и долю материальную» [9, с. 77]. Бачимо, що творці товариства ставили перед собою доволі благородну мету, однак виконати її їм вдалося не повністю. Діяльності Общества постійно ставилися перепони з боку влади, а населення відносилося до нього з підозрою.

Устав Общества св. Василя Великого був підготовлений у 1862 р. під заголовком «Основная правила Литературного содружества Подкарпатских Восточно-Католическия церкви синовь». Саме цей устав був представлений Антоном Чопеєм єпархіальному управлінню для відправки на затвердження у вищі інстанції. За сприяння єпископів В. Поповича і Й. Гаганця 15 грудня 1864 р. устав був затверджений Угорським королівським намісничим совітом. Однак для організації товариства виділялися

кілька наступних умов: «члены общества можуть бути лише дорослі і самостоятельные мужи; засідання общества мають попередньо пройти схвалення в начальства; общество не може вступити в інше общество» [2, с. 10].

Перше офіційне засідання Общества св. Василя Великого відбулося у вересні 1866 р., на яке зібралося 77 членів. Тоді ж було прийнято назву товариства. У протоколі першого засідання було зазначено, що товариство має 44 члени-засновники і 304 – члени-сореєнователи [8, с. 70]. На засіданні також вибрано керівництво Общества. Першим почесним головою став А. Добрянський, заступник голови – І. Раковський, помічник голови – Іоань Мондок. Секретарі Общества – А. Кралицький, Ю. Ігнатков, Кирил Сабов, Віктор Кимак [8, с. 71].

Проголошена була і мета Общества св. Василя Великого: «Духовнонравственное образование восточних соединених католиков, сочиненієм и издаванієм книг школьных, приспособлених потребам школ двух епархій, составленієм в языках руском и мадырском полезних книг, образов и часописей» [6, с. 44]. Установчі збори розпорядилися також про виготовлення печатки товариства. Детальніше про це говориться у листі І. Раковського до І. Мондока від 22 вересня 1866 р.: «Постарайтесь дать вычеканить печать для общества согласно определению собрания, именно, чтобы вверху находилось изображение Покрова Богородицы, а внизу – трех святителей съ русской надписью – Печать Общества св. Василия. 1866 г.» [2, с. 17–18].

Так розпочався один з найактивніших періодів діяльності товариства. А. Добрянський надавав йому зовнішнього блиску, справжнім же керівником Общества був І. Раковський. Правою рукою останнього був І. Мондок, який фактично займався всіма необхідними поточними справами. Общество св. Василя Великого видавало щорічне видання «Месяцесловь». Договір, укладений між Обществом і вдовою Карла Егера в червні 1867 р., сприяв виходу нового друкованого органу «Свет». Було визначено, що «Свет» буде видаватися в такому ж форматі, як і віденський «Вестникь». Щотижневий наклад – 500 екземплярів. Редактором спочатку був К. Сабов, згодом В. Кимак. Станом

на 1868 р. «Свет» мав 400 читачів. Також протягом майже 2 років Общество св. Василя Великого видавало «Новий Свет», редактором якого був В. Гебей.

Діяльність товариства ускладнилася, коли мукачівським єпископом став Стефан Панкович. Культурні погляди Общества виражав його друкований орган «Свет», проти якого і направлявся весь гнів С. Панковича, який не хотів терпіти на чолі товариства «москвофілів» А. Добрянського і І. Раковського. Проти Общества св. Василя почали сипатися звинувачення у «москвофільстві» та підриві єдності церкви. Зіткнення між єпископом і Обществом досягли найвищої міри в питанні про церковну автономію. Справа в тому, що друкований орган Общества «Свет» у питанні стосовно церковної автономії стояв на боці так званої «народної партії», до якої належало 7 депутатів. Серед них А. Добрянський, А. Рубій, П. Грабарь, Є. Попович та ін. Останні виступали за церковну автономію, що дарувалася унією 1648 р. Єпископ С. Панкович і його оточення натомість не хотіли автономії церкви, оскільки боялися втратити субвенції і прибавки. Агітація єпископа проти Общества св. Василя Великого потроху давала свій результат і у вересні 1871 р. шосте зібрання товариства скинуло старе керівництво.

Вибране нове керівництво – А. Негребецкий, Г. Маркош, Є. Бачинський, М. Стрипський – проголосило, що: «Для Общества св. Василя В., настала новая эпоха...» [2, с. 26]. Однак ця «нова епоха» принесла з собою хворобу хронічно невідбуваних загальних зборів. Причина була банальна – відсутність необхідної кількості членів, так що «нову епоху» правильніше б назвати епохою поступового завмирання товариства. Поворотним пунктом у діяльності товариства стали восьмі загальні збори 19 вересня 1873 р. Саме починаючи з цих зборів все частіше серед членів Общества св. Василя піднімаються голоси на користь мадярської мови і все частіше робляться посилення на мадярське культурно-просвітнє товариство – «Szent Istvan Tarsulat» (Общество святого Стефана). Багато тогочасної інтелігенції вважали, що вищеназване товариство цілком могло задовольнити культурні потреби місцевого населення. Звісно, що це робило існування Общества св. Василя Великого зайвим. У цьому спостереженні,

на жаль, була доля правди, оскільки на той час товариство майже повністю змадяризувалось, а оскільки Общество за своїм означенням мало бути народним, втрачався сенс його існування.

Події з Обществом св. Василя Великого показували в цілому ситуацію на Закарпатті в 70–80-х рр. XIX ст., коли серед місцевої еліти посилювалися мадяризаційні настрої. Відомий історик І. Лисяк-Рудницький так коментував ситуацію в краї: «Греко-католицька церква, як єдина національна установа закарпатців і їх офіційна репрезентація, стала поволі слухняним знаряддям денаціоналізаторської політики Будапешта» [7, с. 719]. Багато дослідників зазначають, що впродовж XIX ст. «...з угорського духовенства постало нове мадярське панство, яке мало свої культурні й економічні інтереси цілком протилежні інтересам простої русинської людности» [10, с. 122–123].

У 1870-х рр. Общество св. Василя Великого ввійшло в стадію стагнації. Невдалими були спроби реформувати товариство. 13 жовтня 1872 р. друкований орган Общества «Новий Светь» було перейменовано в «Карпатский Светь» або «Карпаты», який виходив до 1886 р. Головним редактором став Н. Гомичков. Однак «Карпаты» так і не визнано офіційним друкованим органом товариства. Про ситуацію з діяльністю Общества св. Василя Великого красномовно писав К. Сабов в угорській газеті «Kelet» (ч. 31 за 1890 р.): «...общество уже 20 летъ ничего не работаетъ, впало в глубокий сонъ» [2, с. 33].

Ситуація навколо товариства змінилася на краще в 90-х рр. XIX ст., коли мукачівським єпископом став Юлій Фірцак, активний учасник Общества в перші роки його існування. За його сприяння спробували відновити діяльність організації. 17 серпня 1895 р. в Ужгород і зійшлися колишні члени товариства (42 присутні) й вибрали нове керівництво. Головою став І. Якович, заступниками голови – Г. Чопей, І. Туряй, директором – Д. Гебей, секретарем – В. Гаджега. Почалася доволі інтенсивна робота. Видавався «Букварь» Врабеля, а також друкованим органом товариства стала нова популярна газета – «Наука». Першим редактором був Юлій Чучка, згодом Василь Гаджега. На засіданні правління 24 жовтня 1896 р. було вирішено видавати науковий журнал для дослідження історії й етнографії краю під заголовком «Szemle» (Огляд) на

угорській мові. Для народу, окрім щорічного «Місяцеслова», було вирішено випускати періодичне видання «Духовний Хлеб». У 1899 р. члени товариства купили із зібраних пожертв друкарню. Її розмістили в ужгородському замку, а першим її директором був Емануїл Рошкович, професор релігії ужгородської гімназії [6, с. 46–47].

Хоча збори Общества св. Василя Великого проходили на угорською мовою, видавалися угорськомовні видання, нападки на товариство продовжувалися. Місцеві газети «Ungvari Kőzlöny» (число 36, 1895 р.) і «Ung» (число 36, 1895 р.), констатували, що з недовірою відносяться до Общества, оскільки воно під впливом духу «отъявленного агитатора Добрянскаго» [2, с. 34]. До того ж, поганими були справи стосовно фінансування товариства. «Місяцеслов» на 1902 р. писав: «Просимь всехъ единомишленниковъ нашихъ подпирайте насъ умственно или матеріально, ибо Общество токмо сѣя годно исполнити принятую на себе должность» [8, с. 77]. Членський вніс товариства становив 4 коруни, для вчителів 2 коруни, для простолюдинів – 1 коруна. Як видно з протоколів засідань товариства, кошти збиралися дуже важко, через що Общество св. Василя Великого було в постійних боргах. Як результат своєї 38-річної роботи організація мала свою друкарню, дві газети, календарі та ще кілька видань. Як бачимо, – невеликий спадок. Причину такого становища керівництво перекладало на населення – «...однако нужно примѣтити что наша публика, не подпераеть центральний віддѣль Общества такъ, якъ то требовала би цель наша» [8, с. 78].

Бачачи, що справи з розвитком товариства не йдуть, за ініціативою А. Волошина, інші члени товариства, а саме: І. Саксун, В. Камінський, П. Гебей, Є. Сабов, Ю. Чучка, вирішили на основі Общества св. Василя Великого заснувати Видавниче Акціонерне товариство. Так народилася думка про заснування товариства «Унію». Останні загальні збори Общества св. Василя Великого відбулися 3 квітня 1902 р. На засіданні тривали довгі дебати стосовно долі товариства, проте в кінцевому рахунку його вирішили остаточно закрити.

Окрім культурного значення товариство відігравало значну роль у книготорговельних процесах. Протягом свого існування

Общество св. Василя Великого мало культурні контакти з кількома схожими організаціями. Так, воно було в переписці з «Управлінням Галицько-Руського Народного Дома» та «Славянським Літературним Обществом в Центральной Будапештской семинарии». У період відновлення своєї роботи наприкінці 1890-х рр. спробувало налагодити співпрацю з Ставропігійським інститутом у Львові. Останній на той час вже мав певною мірою налагоджені контакти на Закарпатті з приводу розповсюдження церковної літератури. Так, до прикладу, у ЦДІА у Львові зберігається справа на 30 аркушів під заголовком «Листування з замовниками в Угорщині про пересилання книжок» від Ставропігії. Адресатами були переважно місцеві священики, які купували книги для церковнослужінь та власних духовних потреб [15]. Серед цих листів натрапляємо і на повідомлення К. Сабова, редактора тижневика «Свет», який протягом 1867–1870 рр. видавало в Ужгороді Общество св. Василя Великого. Тема його листів – пересилання книг [13].

Фрагментарну співпрацю спробували юридично оформити наприкінці 1890-х рр. У ЦДІА зберігається досить об'ємна справа, присвячена переписці між членами Общества св. Василя Великого і Ставропігією. Серед даних матеріалів містяться: протоколи засідань комітету літературного товариства св. Василя Великого в Ужгороді; листи Петра Гебея (секретар товариства) до Ставропігії; листи Ставропігійського інституту до Общества св. Василя Великого; копії договору між товариством і Ставропігією про пересилання книг.

Дані матеріали показують майже всю історію взаємовідносин між Обществом св. Василя Великого в Ужгороді та Ставропігійським інститутом у Львові. Перший опрацьований документ – це протокол засідання Комітету літературного товариства св. Василя Великого в Ужгороді, що відбулося 29 вересня 1899 р. Присутні (а це І. Туряй, Е. Рошковець, Ю. Чучка, В. Гаджега, П. Гебей) обговорювали порядок укладення договору зі Ставропігією про постачання церковної літератури зі Львова, висловившись за юридичне оформлення їхньої співпраці: «...лице, которое имело бы заключить отъ имени общества св. Василя Великого договоръ со Ставропігійським

інститутом о доставленіе церковных книгъ на кредитъ, должно бы выказатися удостовереннымъ нотарияльно или судово...» [14, арк. 3]. До того ж, як видно з протоколу засідання, книгообмін між товариствами на той час вже був, оскільки в документі згадується про надіслану Обществу ювілейну книгу на честь 300-річчя заснування Ставропігії, за що персональна подяка надсилалася І. Шараневичу. До вказаного листа додавався статут товариства з щирими запевненнями, що угорське міністерство всі папери Общества св. Василя Великого затвердило [14, арк. 1].

На пропозицію укладення договору Ставропігія відповіла не відразу. Хоча інститут і перебував у цей час у конфлікті з владою та становище його існування ускладнювалось політичними дебатами з народовським табором (нагадаємо, що Ставропігію було звинувачено в підіграванні Москві, а її діяльність постійно критикувалася австро-угорською владою, до того ж інститут зазнавав постійних нападок з боку поляків), його матеріальне і соціальне становище залишалося досить високим, чого, на жаль, не можна було сказати про Общество св. Василя Великого. Члени товариства звичайно розуміли і враховували цю ситуацію, однак вона їх і обурювала. У цьому контексті цілком зрозумілим стає зміст листа від 6 лютого 1900 р. Петра Гебея – секретаря товариства св. Василя Великого. У листі йшлося: «Мы имели счастье и лично говорить, также минувшего года и «Записникъ» заседания комитета литературного общества св. Вас. Великого послали Вашему Высочородію ... но до сихъ поръ наша смиренна просьба не вислохана. Мы терпеливо чекаеме ... для чего? Или отъ чего? боитесь Вы отъ нас?!... Мы не деяки, «жиды», не «обманщики», но священники..., котори и семь путемъ благое намерение такъ нашему народу якъ и Вамъ нашимъ милымъ братьямъ въ Галиціи... просиме Ваше Высочородіе будьте ласкави дакого отъ Васъ прислати до Унгвару, – до насъ, най насъ тутъ попозирать, най видить своими очами, что хочеме!» [14, арк. 4–5].

У кінці лютого 1900 р. Ставропігійський інститут нарешті відгукнувся на пропозицію закарпатського товариства і надіслав в Ужгород зразок договору. На засіданні комітету Общества св. Василя Великого, яке відбувалося 28 лютого 1900 р.,

обговорювалися умови цього договору. Члени товариства були незгодні з кількома його пунктами. Мова йшла про матеріальну частину договору. Місцеву інтелігенцію обурював той факт, що Ставропігія намагається перекласти витрати за пересилання книг на плечі ужгородського товариства, а оскільки фінансове становище останнього було і так важке, ця ноша була їм не посиљна. Окрім того, суперечки точилися навколо часу погашення боргів за продану літературу (керівництво інституту пропонувало 1 рік) [14, арк. 3].

У листі-відповіді від 14 березня 1900 р. представники Ставропігійського інституту констатували, що готові піти на поступку і збільшити час продажу книг з 1 року до 2, але інші умови «...оставити при рішеню в. засіданію за 12 (24) января 1900 р. начерку договора съ Обществом св. Василя Великаго о продаже Обществу книг и зданій накладом Ставропигийского института не принять, съ таким, що в случаю належного выполнения договора обществом, Ставропигийский институт удилати буде Обществу всяки возможны дальши облегчения» [14, арк. 8–9].

Після узгодження деяких пунктів договір між Обществом св. Василя Великого і Ставропігією було підписано наприкінці березня 1900 р. В архіві у Львові зберігається оригінал цього договору з кількома копіями. Заголовок договору звучить наступним чином – «Договоръ заключенный между Ставропигийскимъ институтомъ въ Львове съ Обществомъ св. Василя Великого в Ужгороде». З ужгородського боку договір підписаний Емануїлом Рошковичем та Петром Гебеєм, зі львівського – Ісидором Шараневичем.

Договір складається з 14 пунктів. У I пункті йдеться: «Ставропигийский институтъ въ Львове обязуется на каждое требование общества св. Василя Великого въ Ужгороде (на Угорщине) продавать тому же обществу... церковных или въ церкви употребляемыхъ книги» [14, арк. 19]. За це Общество св. Василя зобов'язується в строк платити за доставлений заказ, про що йдеться у другому пункті договору. Третій пункт документу проголошував, що при потребі Ставропігійський

інститут може надати закарпатському товариству кредит у сумі 1 тис. крон (сума досить велика для товариства) [14, арк. 19].

Особливе зацікавлення викликає зміст IX пункту договору, який звучить наступним чином: «Обов'язується Ставропигійській інститут не продавати ані передавати нікому іншому вь окрузе целой греко-католицкоий мукачевской епархії определенных в I пункте сего договора книгъ или изданій къ дальней розпродаже» [14, арк. 20]. Даний пункт був однією з головних вимог Общества св. Василя Великого, члени якого, як слідує з листа П. Гебея до Ставропігії, хочуть щоб: «...издания Ставропигийскаго института, посему исключительно только у нас можна достати» [14, арк. 10].

Висновки. Як слідує з цього пункту, Ставропигійський інститут на початку XX ст. у справі пересилання церковних книг співпрацював тільки з Обществом св. Василя Великого. Саме існування такого договору було важливим фактором у розвитку культурних взаємин між інституціями Закарпаття і Галичини кінця XIX – початку XX ст. За два з неповним роки юридичної дії цього договору на Закарпаття було надіслано чимало книг релігійного змісту, науково-бібліографічних видань («Переписка Драгоманова»), історико-географічних нарисів, періодичних видань. Частину літератури Обществу св. Василя Великого вдалося розпродати, а за частину товариство влізло в борги. Після заснування на його базі акціонерного товариства «Унію» воно перейняло всю його спадщину, включно з боргами. Історія розвитку подальшої співпраці між цими установами заслуговує на окреме дослідження. У цілому ж, культурна співпраця між двома відомими інституціями XIX ст. – Ставропигійським інститутом і Обществом св. Василя Великого – стала хоч і невеликим, проте значним прикладом міжрегіонального культурного єднання українців. Досвід і помилки такої співпраці варто враховувати й на сучасному етапі для того, щоб зберегти культурну та політичну єдність України.

Список використаних джерел

1. Волошин А. Спомини [Текст] / А. Волошин // Ювілейний ілюстрований календар на переступний рок 1928. – Книгопечатня акційного товариства «Унію» в Ужгороді, 1927. – С. 49–56.

2. Гаджега Ю. Історія «Общества св. Василя Великаго» и речь ко дню 60-лѣтія отъ его учрежденія [Текст] / Ю. Гаджега. – Ужгородь, 1925. – 60 с.
3. Шараневич И. Отметь о деятельности Львовского Ставропигийского Института за периодъ с 22.IV.1829 по 13.V.1929. / Исидор Шараневич. – Львовъ, 1930. – С. LXXII.
4. Кинах Г. Матеріали до історії зносин Подкарпатской Руси з Галичиною в XIX віці / Глеб Кинах // Науковий збірник «Просвіти». Рочн. II. 1923 р. – С. 115–121.
5. Киричук О. Ставропігійський інститут у політичних змаганнях русофілів і народовців 70–90-х років XIX століття / О. Киричук // Україна модерна. Число 4–5. – 2000.
6. Кондратович М. Коротка історія Общества св. Василя Великаго / М. Кондратович // Ювілейний ілюстрований календар на переступний рок 1928. Книгопечатня акційного товариства «Унію» в Ужгороді, 1927. – С. 41–48.
7. Лисяк-Рудницький І. Закарпаття / Іван Лисяк-Рудницький // Енциклопедія українознавства / За редакцією В. Кубійовича. Т. II (Словникова частина). Репринт. – Львів, 1993. – С. 719.
8. Месяцеслов 1866 – Протоколь Перваго общаго собранія Общества св. Василя Великаго (19 вересня 1866 р. Ужгородь) / Месяцесловъ на 1867 годъ. Изданъ Обществомъ св. Василя Великаго. Ужгородъ, 1866. – С. 69–85.
9. Месяцеслов 1901 – Месяцесловъ на 1902 годъ / Составиль отъ имени Общества св. Василя Великаго Августинъ Волошинъ. Годъ изданія 34. – Унгварь, 1901. – С. 77–79.
10. Пекар А. Нариси історії церкви Закарпаття / А. Пекар. Т. II. – Рим-Львів, 1997. – С. 122–123.
11. Світлик Н. Епістолярна спадщина як джерело вивчення культурних контактів Закарпаття і Галичини (1848–1918) / Неля Світлик // Науковий вісник УжНУ. Серія історія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 198–207.
12. Центральний державний історичний архів у Львові (далі – ЦДІА). Ф. 129 (Ставропігійський Інститут). Оп. 2. Спр. 15. Арк. 12.
13. ЦДІА. Листування з редактором газети «Свет» Сабовим К. в м. Ужгороді про замовлення і комісійний продаж книжок // ЦДІА у Львові. Ф. 129. Оп. 2. Спр. 1113. 9 аркушів.
14. ЦДІА. Договір та листування з ужгородським східно-католицьким літературним товариством св. Василя про розповсюдження книжок в Угорщині (1899–1900) // ЦДІА. Ф. 129. Оп. 2. Спр. 1115. 31 аркуш.

15. ЦДІА. Листування з замовниками в Угорщині про пересилання книжок // ЦДІА у Львові. Ф. 129. Оп. 2. Спр. 1164. 20 аркушів.

References

1. Voloshin, A. (1927) Spomini // Yuvileyniy ilyustrovaniy kalendar na perestupniy rok 1928. Knigopечатnya aktsiynogo tovaristva «Unio» v Uzhgorodi, 1927. S. 49–56.

2. Gadzhega, Yu. (1925) Istoriya «Obshchestva sv. Vasiliya Velikago» i rech' ko dnyu 60-letiya ot' ego uchrezhdeniya. Uzhgorod', 1925. 60 s.

3. Sharanevich, I. (1930) Otnet' o deyatelnosti L'vovskogo Stavropigiyskogo Instituta za period s 22.IV.1829 po 13.V.1929. L'vov, 1930. S. LXXII.

4. Kinakh, G. (1923) Materiali do istorii znosin Podkarpatskoy Rusi z Galichinoyu v XIX vitsi // Naukoviy zbornik «Prosviti». Rochn. II.1923 r. S. 115–121.

5. Kirichuk, O. (2000) Stavropigiys'kiy institut u politichnikh zmagannyakh rusofiliv i narodovtsiv 70–90-kh rokiv XIX stolittya // Ukraina moderna. Chislo 4–5. 2000.

6. Kondratovich, M. (1927) Korotka istoriya Obshchestva sv. Vasiliya Velikogo // Yuvileyniy ilyustrovaniy kalendar na perestupniy rok 1928. Knigopечатnya aktsiynogo tovaristva «Unio» v Uzhgorodi, 1927. S. 41–48.

7. Lisyak-Rudnits'kiy, I. (1993) Zakarpattya // Entsiklopediya ukrainoznavstva / Za redaktsieyu V. Kubyovicha. T. II (Slovnikova chastina). Reprint. L'viv, 1993. S. 719.

8. Mesyatseslov (1866) Protokol' Pervago obshchago sobraniya Obshchestva sv. Vasiliya Velikago (19 veresnya 1866 r. Uzhgorod') / Mesyatseslov' na 1867 god'. Izdan' Obshchestvom' sv. Vasiliya Velikago. Uzhgorod', 1866. S. 69–85.

9. Mesyatseslov (1901) Sostavil' ot' imeni Obshchestva sv. Vasiliya Velikago Avgustin' Voloshin'. God' izdaniya 34. – Ungvar', 1901. S. 77–79.

10. Pekar, A. (1997) Narisi istorii tserkvi Zakarpattya. T. II. Rim-L'viv, 1997. S. 122–123.

11. Svitlik, N. (2010) Epistol'arna spadshchina yak dzherelo vivchennya kul'turnikh kontaktiv Zakarpattya i Galichini (1848–1918) // Naukoviy visnik UzhNU. Seriya istoriya. Vip. 24. Uzhgorod, 2010. S. 198–207.

12. TsDIA . Tsentral'niy derzhavniy istorichniy arkhiv u L'vovi (dali TsDIA). F. 129 (Stavropigiys'kiy Institut). Op. 2. Spr. 15. Ark. 12.

13. TsDIA. Listuvannya z redaktorom gazetі «Svet» Sabovim K. v m. Uzhgorodi pro zamovlennya i komisiyniy prodazh knizhok // TsDIA u L'vovi. F. 129. Op. 2. Spr. 1113. 9 arkushiv.

14. TsDIAc. Dogovir ta listuvannya z uzhgorods'kim skhidno-katolits'kim literaturnim tovaristvom sv. Vasiliya pro rozpovsyudzhennya knizhok v Ugorshchini (1899–1900) // TsDIA. F. 129. Op. 2. Spr. 1115. 31 arkush.

15. TsDIA . Listuvannya z zamovnikami v Ugorshchini pro peresilannya knizhok // TsDiA u L'vovi. F. 129. Op. 2. Spr. 1164. 20 arkushiv.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Світлик Неля Михайлівна, кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
Ужгородський національний університет
м. Ужгород, вул. Університетська, 10, кв. 36, 88020
e-mail: nelja.svitlyk@uzhnu.edu.ua

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Свитлык Неля Михайловна, кандидат исторических наук,
доцент кафедры истории Украины
Ужгородский национальный университет
г. Ужгород, ул. Университетская, 10, кв. 36, 88020
e-mail: nelja.svitlyk@uzhnu.edu.ua

DATA ON AUTHOR

Svitlyk Nelia M., Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of History of Ukraine Department
Uzhgorod National University
88020, c. Uzhgorod, st. University, 10, App. 36
E-mail: nelja.svitlyk@uzhnu.edu.ua
